

Til: **Olje- og energidepartementet**

Dato: **7. desember 2020**

Innspill til Energimelding

Regjeringen har varslet at den i løpet av våren 2021 vil legge frem en energimelding for Stortinget om langsiktig verdiskaping fra norske energiresurser. Målet er å vise et industrielt potensial i norske energiresurser i en strategi for elektrifisering.

Olje- og energidepartementet har invitert til innspill til meldingen. Som tidligere embetsmann i OED, med en sentral rolle i utformingen av energiloven og kraftmarkedet i åren 1988-1992, lar jeg meg friste til å gi noen kommentarer til det annonserte formål med denne energimeldingen.

Som konsulent i MD ble jeg involvert i samarbeidet med OED om utforming av en energimelding, stortingsmelding nr. 54 (1979-80). Meldingen ble fulgt opp av stortingsmelding nr. 63 (1984-85) fra MD om «Samlet Plan for vassdrag» som etablerte en samtidig prioritering av laveste økonomi- og miljøkonsekvenser. Lønnsomhet skulle balanseres mot miljø. Konflikter skulle dempes.

Stortingsmeldingen om Samlet Plan tok initiativet til å utvikle kraftmarkedet og la grunnlaget for at OED fulgte opp med energiloven i 1990. Energiloven stiller krav til at både energiproduksjon og nett, gjennom konsesjonsbehandlingen, skulle sikre en miljømessig og samfunnsøkonomisk balansert utvikling av den norske strømbroken i godt samspill med kraftsystemet.

I Meld. St. 25 (2015-2016) fremgår det at «Samlet plan» som forvaltningsverktøy skal avvikles. Begrunnelsen var at kunnskapen om naturkonsekvenser var styrket. Men planens strategi for balansering av naturhensyn mot økonomi fikk ikke noe nytt, alternativt forvaltningsprinsipp.

Den nye energimeldingens formål er å elektrifisere energisektoren med nasjonale ressurser. Elektrifiseringen er motivert av klimaproblemet. Klimaproblemet er sterkt knyttet til naturhensyn og skogenes opptak av CO₂, men dette er ikke nevnt som tema i meldingen.

Da vi var ferdige med å skrive energiloven i 1990 sa vi til hverandre i OED at «nå er vi endelig ferdige med å skrive energimeldinger». Loven sikret god samfunnsøkonomi samtidig med at hensyn som ikke måles i penger vil få en anstendig prioritering og dempe konflikter i energisektoren.

Men slik er det ikke blitt. Dagens energipolitiske situasjon er preget av miljølemper og konflikter som energiloven og «Samlet Plan» nettopp hadde som hovedformål å forhindre. Mye av de senere års energiforvaltning tar ikke utgangspunkt i energilovens grunnleggende prinsipper.

Lovens formål om samfunnsmessighet har innebygget klare krav om samfunnsøkonomiske prinsipper. Selve lovens tekst ble skrevet under forutsetning om at formålet med loven er å sikre en samfunnsøkonomisk balanse mellom tiltak for produksjon og energiøkonomi hos strømkundene.

Dagens energiforvaltning strider mot energilovens oppriinnelige grunnlag på flere områder:

- Strømkundene ble i energiloven gitt rett til å kjøpe strøm i markedet på samme vilkår som produsentene, men NVE har pålagt slikt kjøp en avgift som presser handel med strøm over til «strømlleverandører» som forvalter kundenes penger i et finansielt kraftmarked. Under arbeidet med energiloven hadde jeg flere samtaler med fagperson i Oslo Børs som var tydelige på at kraftmarkedets spot-pris ikke måtte påvirkes av finansiell fremtidshandel med strøm. Men det skjer når strømkundene tvinges til kjøp av strøm via strømlleverandør.
- Samfunnsøkonomisk må kostnaden for infrastrukturen i et marked (nettleie) ligge på lavt nivå, slik at kostnad for infrastruktur i minst mulig grad påvirker den enkelte strømkundes

beslutninger om bruk av strøm. Den faste delen av nettleien svekker husholdningenes enøktiltak. Siden 1997 har vannkraft skapt et par-tre hundre milliarder i grunnrente. Dette er verdier som samfunnsøkonomisk er godt egnet til å redusere de økonomiske ulemper finansiering av infrastrukturen påfører de enkelte aktørene i markedet.

- Strømkundene betaler i nettleien avskrivninger som skal reinvestere gammelt nett. Det er da ulogisk at strømkundene må betale renter for kapitalen som fornyer nettet.
- Energiloven likestiller enøktiltak med produksjonstiltak. Dette ivaretas ikke når produksjon av kraft gis forrang for Plan og Bygningsloven ved konsesjonsbehandling av kraft. Det er en «systemfeil» i bruken av energiloven at enøktiltak hos kundene ikke kartlegges slik at de kan prioriteres, og gjennomføres, på linje med produksjonstiltak. Dette fører også til at investeringer i nett heller ikke skjer i tråd med lovens krav om god samfunnsøkonomi.
- I et samfunnsøkonomisk effektivt marked må markedsaktørene ikke subsidieres. Kundenes pliktkjøp av grønne sertifikater er derfor et viktig og alvorlig brudd på energilovens prinsipper. Strømkundene tilfører produsentene egenkapital uten å få medeierskap.
- Energiloven ble i sin tid utformet under forutsetning av en markedsbalanse i det norske markedet. Når det tillates netto eksport av kraft endres verdifordelingen mellom markedsaktørene vesentlig. Økte strøm- og nettkostnader belastes strømkunder. Gevinster av økt strømpris kommer bare produsentene og staten til gode.

Resultatet av disse avvik fra lovens prinsipper er en uøkonomisk overutbygging av kraftprosjekter med store miljølemper og konflikter med den samiske befolkning. Slik vi opplevde for 40 år siden.

Norge har akseptert å samordne seg med EUs rammer for energi- og klimatiltak. Det har påført oss en subsidiering av fornybar energi og en øvre grense for produsentenes betaling for bruk av sentralnettet. Begge deler svekker strømkundenes rolle som markedsaktør. Når en tilpasning til EU endrer økonomiske forutsetninger for kraftmarkedet må det tas opp som egen energilovsak.

Energiloven gjør hver enkelt strømkunde til en markedsaktør likeverdig med kraftprodusentene. EØS avtalen bygger på markedsmessig tilpasning mellom EU og Norge. Den norske strømkunden er gitt en sterkere markedsrolle enn i de fleste andre land. Det er derfor ulogisk om en tilpasning praktiseres på en måte som svekker norske strømkunders markedsrolle.

Den varslede energimeldingen må ha en grundig vurdering av markedseffektivitet, økonomiske fordelingsvirkninger og likeverdige rammer for forbruk og produksjon av elektrisitet. Enøktiltak må tilgodeses verdien av at slike tiltak reduserer behovet for kraftutbygging som belaster naturen. Den politiske satsingen på fornybar elektrifisering må ikke svekke en langsiktig strategi som sikrer likeverdig økonomisk og miljømessig prioritering av både forbrukertiltak og produksjon når etterspørselen etter energi øker over tid.

Energisektoren må forvaltes med et helhetssyn som sikrer at enkelttiltak på forbrukersiden, gjennom et godt organisert kraftmarked, over tid, direkte og indirekte, kan gi en miljømessig og samfunnsøkonomisk god kraftbalanse fremover. Dagens visjoner om elektrifisering har et sterkt preg av planøkonomi.

Med hilsen

Svein Roar Brunborg

Tidligere embetsmann i Olje- og energidepartementet

Forfatter av boken:

Energipolitikken er på feil spor! Og det er du som betaler! (Giutbok.no, 2020)